

коммунікативної культури майбутніх спеціалістів сільськогосподарського господарства України. Визначені умови покладені в основу розробленої методики поетапного формування коммунікативної культури, яка включає комплекс форм, методів і прийомів, направлених на розвиток коммунікативної грамотності студентів.

Коммунікативна культура, психолого-педагогічні умови, принципи.

The article is devoted to a selection and ground of complex pedagogical terms and principles which provide forming of communicative culture of future agricultural specialists. The paper discusses the pedagogical conditions, factors and principles of learning that affect the level of communicative culture of the students. It is determined that the content of educational material is one of the major educational factors. Pedagogical conditions and principles form the basis of the scientific concept of communicative culture system Students farmers during their training, that really connecting objectives, content of training material, presentation, learning and educational microenvironment. The conditions (formation of professional pedagogical competence of the teacher, the selection and structuring of the content of the material in accordance with the cognitive capabilities of students, the implementation of the system of teaching methods aimed at developing students' communicative culture) as the basis of the developed technique of gradual formation of the communicative culture, which includes a range of forms, methods and techniques to the development of communicative literacy students.

Communicative culture, terms, principles.

УДК 378.147

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

**Л.С. Ібрагімова, аспірант кафедри готельно-ресторанної
справи ХДУ**

Розглянуті перспективи застосування самостійної роботи під час підготовки учнів та студентів. Проаналізовані позитивні і негативні якості при впровадженні самостійної роботи в навчальний процес.

Самостійній роботі, навчальний процес, самоконтроль

Актуальність та постановка проблеми у загальному вигляді. Навчальний процес у вищій школі відповідно до Болонського процесу, що

поступово впроваджується у вищу освіту України, має бути спрямований на підготовку освіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у діяльності.

Успіх підготовки фахівців залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. В процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів.

Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і водночас з'являються нові технології навчання, з якими має бути обізнаний кожний майбутній фахівець. Молодому спеціалісту, який не навчався у ВНЗ самостійно здобувати знання, буде не просто розвинути в собі ці якості в професійній діяльності.

Щоб виконати завдання, які постали перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, оскільки саме життя довело, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її здобутком. Тому у вищих навчальних закладах останнім часом спостерігається тенденція до збільшення годин на самостійну роботу. Оволодіння уміннями та навичками самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти.

Реалізація цієї мети тісно пов'язана з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі. Сучасні програми Міністерства освіти і науки України для педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів відводять на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Це є свідченням того, що самостійна робота важливий резерв підвищення ефективності підготовки спеціалістів. Однак аналіз психолого-педагогічних досліджень, а також методичної літератури і результатів наукових досліджень дозволяє зробити висновок про недостатню готовність більшої частини студентів (близько 50%) до нових для них форм самостійної роботи у вищому навчальному закладі, що виявляється у відсутності необхідних навичок та вмінь, а також необхідної мотивації та уваги до цієї роботи. Істотні можливості щодо підвищення мотивації надає кредитно-модульна система. Мотивація студентів до навчальної діяльності буде підвищуватись за таких умов, якщо лекції та самостійна робота не дублюють одне одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з посиленням ролі самостійної роботи у навчально-пізнавальному процесі актуальною стала проблема раціональної організації самостійної роботи з урахуванням готовності до неї студентів. Вчені й педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. У наукових роботах В.К. Буряка, Б.Г. Єсипової,

А.М. Івасишина, В.В. Луценко, П.І. Підкасистого, Н.О. Шишкіної та інших, досліджувались сутність поняття самостійної роботи, принципи її організації, розглядались різні класифікації, вивчались методи, форми, засоби проведення самостійної роботи, розроблялись методики планування, організації та контролю самостійної роботи.

Проблему організації самостійної роботи студентів досліджували М.Г. Гарунов, О.В. Євдокимов, С.Г. Заскалета, І.А. Шайдур та інші. У роботах К.Б. Бабенко, О.Г. Мороза, В.С. Тесленка та інших відображені особливості організації самостійної роботи студентів на молодших курсах. Управлінням самостійної роботи студентів у позааудиторний час займалися Л.В. Клименко, В.П. Шпак та інші. Навчання студентів вмінно планувати свою пізнавальну діяльність досліджували А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький та інші. Системний підхід в організації самостійної роботи студентів досліджувався в роботах Г.М. Гнитецької, Л.І. Заякиної та інших.

Формулювання цілей статті є виявлення перспектив застосування самостійній роботі під час підготовки учнів та студентів, а також аналіз позитивних та негативних аспектів впровадження самостійній роботі у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на значну кількість досліджень, які присвячені самостійній роботі, проблема організації студентів педагогічних спеціальностей у вищих навчальних закладах в умовах особистісно-орієнтованого навчання майже не розглядалась.

Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених організації самостійної роботи як учнів, так і студентів, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з'ясованими. Так, у теорії і практиці мають місце великі розходження, пов'язані з трактуванням ключового поняття – «самостійна робота студентів». Не розкриті достатньою мірою зв'язки і відношення між метою організації самостійної роботи студентів вищого навчального закладу I-III рівнів акредитації і способами її реалізації, не виявлені теоретичні передумови організації самостійної роботи студентів, орієнтованої на їхні індивідуальні особливості, не розроблені практичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів, у яких урахувалися б нові ціннісні орієнтації і підходи.

Організація самостійної роботи учнів та студентів є тією проблемою педагогічної теорії та практики, яка має давню історію, її вивченням займалось широке коло дослідників. Але сьогодні навчальна ситуація (соціальне ставлення, концептуальні основи, реальні умови, самі суб'єкти навчального процесу) значно змінилася. Відбувається перехід на багаторівневу підготовку спеціалістів, що вимагає дослідження особливостей самостійної пізнавальної діяльності на різних рівнях та визначення шляхів підвищення ефективності самостійної роботи студентів, форм і методів її організації.

Тривалий час у вищих навчальних закладах використовувалась інформативна методика викладання дисциплін. Вважалось, що студент

тим більше знатиме, чим триваліші будуть лекції. Сьогодні перевага надається самостійній роботі студентів. Але ця форма навчально-виховного процесу, яка оптимально забезпечує засвоєння дисципліни, дає високі результати у самовдосконаленні особистості. Самостійна робота є важливим засобом формування самостійності у здобуванні знань, яка реалізується у самовиявленні внутрішньої потреби у знаннях, пізнавальних інтересах студентів.

Зміст самостійної роботи студентів над конкретною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисциплін.

Навчальний план дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбаченої для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій викладача, практикум тощо [4].

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної дисципліни може виконуватись в бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також в домашніх умовах.

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що сьогодні вивчення організації самостійної роботи проводиться за різними напрямками:

- 1) планування і фізичні затрати часу на самостійну роботу;
- 2) упровадження таких організаційних форм і методів, які активізують самостійну роботу;
- 3) організація самостійної роботи залежно від індивідуальних особливостей тих, хто навчається.

На думку цих учених, організацією самостійної роботи є:

а) різні поєднання і взаємозв'язок її форм: фронтальною, групової й індивідуальної ;

б) надання студентам педагогічно-доцільної консультативної допомоги з боку викладача [2].

Учені єдині в погляді на те, що самостійна робота базується на педагогічних і психологічних закономірностях, де термінується змістом, методами організації навчання, індивідуально-типологічними особливостями студентів. Саме такий підхід призводить до комплексного впливу на засвоєння кожним студентом наукових понять, способів дій, на формування певних особистісних характеристик.

Значні можливості в організації самостійної роботи студента відкриває комп'ютеризація навчального процесу, коли кожен студент може індивідуально «поспілкуватися» з комп'ютером, одержати від нього завдання, перевірити свої відповіді, скласти для себе програму навчання, послідовність проходження певних курсів.

Для сильних студентів важливо забезпечити можливість отримувати радість подолання особливих ускладнень при розв'язанні завдань підвищеної складності, тобто досягти відповідності рівня складності навчального завдання рівню можливостей тієї чи іншої типологічної групи. Ці положення знаходять підтвердження в дослідженнях Ю.К. Бабанського [1].

Дуже важливим моментом в організації самостійної роботи є систематичний контроль за її результатами з боку викладача.

Контроль за самостійною роботою студентів забезпечує оцінку результатів навчання, дає змогу викладачу вносити корекцію знань.

Запроваджуючи обрану форму, необхідно дотримуватися педагогічних вимог до контролю: об'єктивність перевірки та оцінки; систематичності, класності, всебічної перевірки; застосовувати самоконтроль.

Доцільно використовувати різні форми контролю й самоконтролю знань студентів. Для об'єктивної оцінки самостійної роботи студентів потрібно розробити критерії оцінки.

Контроль за результатами самостійної роботи студентів – це невід'ємна складова частина навчально-виховного процесу, що має на меті забезпечити зворотній зв'язок «студент-викладач» і виявити на основі цього правильність її організації. Мета контролю самостійної роботи студентів – допомогти їм методично правильно, з мінімальними затратами часу самостійно засвоювати теоретичний матеріал й здобувати навички розв'язання певного рівня завдань з навчальних дисциплін. Організуючи і проводячи контроль, викладачеві необхідно мати на увазі, що в цьому випадкові його першочерговим завданням є:

- актуалізація, перевірка та оцінка засвоєних знань у ході або після вивчення певного навчального матеріалу;
- створення психологічної установки на засвоєння нового матеріалу, закріплення засвоєного змісту;
- виявлення можливостей і здібностей студентів, причин, труднощів та помилок;
- визначення ефективності видів, організаційних форм і засобів СРС, виділення серед них тих, котрі потребують корекції.

Вирішення цих завдань досягається за рахунок реалізації оцінної й навчально-виховної контрольної функції. Оцінна функція контролю полягає у визначенні результату порівняння якості засвоєних знань із необхідним рівнем.

На основі даних проведеного контролю знань, умінь викладач здійснює корекцію своєї діяльності. Для нього така позиція щодо власної діяльності дуже важлива, бо саме ця діяльність виступає особливим предметом аналізу, осмислення й оцінки. Якщо при розв'язанні практичних завдань, що виникають у конкретних педагогічних ситуаціях, викладач безпосередньо включений у процес реальної взаємодії зі студентами, то тепер самі ці процеси стають предметом дослідження. Якщо у своїй практичній діяльності він консультує і використовує ті чи інші способи керівництва діяльністю студентів, то тепер самі ці способи перетворюються в об'єкт осмислення. Якщо у процесі оцінки діяльності

студентів викладач застосовує певні критерії й показники, то тепер самі вони стають тим, що повинно бути засвоєно й розкрито [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що найбільш поширеною точкою зору стосовно здійснення самостійної роботи є твердження про необхідність її організації в умовах особистісно-орієнтованого підходу. Отже, в організації самостійної роботи, насамперед, слід виявити індивідуальні особливості студентів і зіставляти виявлені закономірності функціонування пізнавальних процесів з оптимальними умовами їх перебігу.

Існує чимало підходів до визначення самостійної діяльності, яка спрямована на формування не тільки самостійної, а й творчої особистості. За своєю суттю самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Самостійна робота сприяє формуванню у студентів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому спеціалістові. Вона виховує у студентів стійкі навички постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організаційності й ініціативи, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість тощо.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбаченої для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій викладача, практикум тощо. Організація самостійної роботи вимагає від вчителя ґрунтовної підготовки, навіть більшої, ніж тоді, коли навчальний матеріал він викладає сам. Досліджуючи сутність самостійної роботи студентів, неважко помітити, що науковці, прагнучи до комплексного розв'язання проблеми організації самостійної роботи студентів і виділяючи різні її аспекти, важливе місце відводять саме здійсненню особистісно-орієнтованого підходу до студентів.

Список літератури

1. Бабанський, Ю.К. Вибрана педагогічна праця [Текст]: підручник / Ю.К. Бабанський. – М.: Знання, 1989. – 560 с.
2. Жарова, Л. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів [Текст]: / Ларіса Жарова. – Л.: ЛГПІ, 1994. – 79 с.
3. Заїка, О. Психологічні запитання організації самостійної роботи студентів у ВНЗ [Текст] / Олена Заїка // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 5 – С. 13-32; № 6. – С. 21-32.
4. Козаков, В. Самостійна робота студентів та її інформаційно-методичне забезпечення [Текст]: навч. посібник / Володимир Козаков; за заг. ред. В.А. Козакова. – К.: Вища школа, 1990. – 248 с.
5. Костюк, Г. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості [Текст] / Григорій Костюк. – К.: Вища школа, 1990. – 140 с.

Рассмотрены перспективы применения самостоятельной работе при подготовке учащихся и студентов. Проанализированы

положительные и отрицательные качества при внедрении самостоятельной работы в учебный процесс.

Самостоятельная работа, учебный процесс, самоконтроль

The prospects of application of independent work in preparing pupils and students. The positive and negative qualities when implementing the work in the educational process.

Independent work, learning process, self-control

УДК 371.134:811.111(045)

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

О.В. Іванова, кандидат педагогічних наук

Досліджено проблеми полікультурної освіти, її місце у сучасній системі вищої освіти та зв'язок з навчанням майбутніх філологів. З'ясовано роль фахівця з філології у «діалозі культур». Розкрито шляхи формування полікультурної компетентності засобами іноземної мови. Наведено приклади навчальних комунікативних ситуацій та завдань з тем полікультурної проблематики.

Полікультурна освіта, діалог культур, майбутній філолог, полікультурна компетентність, засоби мови.

Відмінною особливістю ХХІ століття є розвиток ділових і особистісних стосунків, розширення й зміцнення культурних та економічних зв'язків між народами. ХХІ століття – це століття мови людського спілкування, діалогу культур – культури міжнародного співробітництва, культури суспільства в цілому. Основна освітня концепція, прийнята в сучасній Європі та закріплена Болонським процесом, зводиться до розгляду освіченої людини як об'єкта національної культури, толерантної до інших культур, яка бере до уваги погляди інших і відповідно до цього корегує свої власні.

Світ полікультурний, він постійно змінюється й розвивається, а тому у суспільства посилюється інтерес до мовної освіти як важливого інструмента життєдіяльності людини. Мовна освіта є важливим засобом, сприяючим веденню діалогу культур у світі, формуючим свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея полікультурності отримала відображення в науковій літературі під різними термінами: полікультурне навчання (О.Гаганова, М.Красовицький, Т.Клинченко, Є.Ковальчук); мультикультурне навчання (П.Майо, П.Маклерен, Я.Пей); багатокультурне навчання (Г.Дмитрієв, О.Дубровик, В.Миттер); крос-